

РЕЦЕНЗИЯ

на докторска дисертация на тема:

„Емоционална интелигентност, стилове на учене и логическо мислене при
ученици на възраст от 14 до 17 години“

докторант: Анита Лазарова Крънчева

научен ръководител: доц. д.н. Стоил Мавродиев

Рецензент: проф. д-р Станислава Стоянова

Анита Лазарова Крънчева е редовен докторант по педагогическа и възрастова психология в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград. Притежава бакалавърска степен по история и география, както и магистърски степени по географско образование и психология на управлението.

Професионалният ѝ опит като учител по история и цивилизации, география и икономика ѝ осигурява пряк досег с образователната практика и с възрастовата група, която е изследвана. Фокусът върху ученици на възраст 14–17 години е особено подходящ, тъй като на тази възраст се формират и установяват предпочитания към устойчиви когнитивни, емоционални и поведенчески модели.

Представената за рецензиране докторска дисертация е посветена на актуален и значим за педагогическата и възрастова психология проблем – взаимовръзката между емоционалната интелигентност, стиловете на учене и логическото мислене в юношеска възраст. Изборът на темата е обоснован, предвид нарастващата необходимост от развиване на социално-емоционални и когнитивни компетентности в училищната среда.

Актуалността на темата се обуславя от съвременните образователни приоритети, насочени към цялостното развитие на личността на учениците, включително емоционалната им интелигентност и уменията за критично и логическо мислене като ключови компетентности за успешна социална и професионална реализация. Комбинираното изследване на емоционална

интелигентност, стилове на учене и логическо мислене представлява оригинален подход в научната литература.

Дисертационният труд се състои от 171 страници, които включват увод, три глави (теоретична глава, глава, представяща изследователския дизайн и глава с резултатите от изследването), дискусия, изводи, ограничения на изследването, заключение, научни приноси, публикации по темата, използвана литература и приложения. Структурата отговаря на изискванията за докторска дисертация, но обикновено в научни публикации ограниченията на изследването са раздел от дискусията, както и изводите или заключенията са един и същи раздел.

Първа глава представя задълбочен и систематизиран анализ на основните теоретични концепции, свързани с емоционалната интелигентност, критичното мислене и стиловете на учене. Докторантката счита, че критичното мислене надгражда логическото мислене и затова е избрала за фокус на тази глава критичното мислене като продължение на логическото мислене, но липсва дефиниция на логическото мислене и разглеждане на неговите особености, преди докторантката да представи концепции за критичното мислене. Предлагам при защитата на докторската дисертация докторантката да дефинира и разграничи логическото мислене и критичното мислене. Как докторантката концептуално разглежда връзката между логическото и критичното мислене – като частично припокриващи се конструкции, като йерархично свързани или като етапи на мисловния процес, или има друг възглед? По-ясното открояване на авторската позиция и представяне на ключови теоретични постановки биха допринесли за по-голяма аналитичност.

Докторантката представя дефиниции за емоционалната интелигентност и нейни компоненти като умело съпоставя различни авторски позиции. Положително впечатление прави интерпретиране на основни понятия в контекста на образователната практика.

В първа глава докторантката разграничава процесът на учене, стратегии за учене и стилове за учене. В тази връзка предполагам докторантката няма да се затрудни да отговори на въпроса каква е разликата между стилове за учене и стратегии за учене. Смело звучи твърдението на докторантката, че „Стиловете на

учене започват да се формират още преди раждането, но могат съзнателно да се развиват след третата година“ (стр. 52). Полезно би било докторантката да представи доказателства, че стиловете на учене започват да се формират още преди раждането.

Теоретичната част е добре структурирана, като успешно подготвя читателя за емпиричното изследване. Видима е връзката между теоретичния анализ и практическата насоченост на дисертацията, което кореспондира с професионалния опит на докторантката като педагог.

Втора глава е посветена на изследователския дизайн. Целта е добре формулирана, но задачите са прекалено раздробени – например, формулирането на подзадачи при задача две е излишно. За рецензента формулирането на подзадачи е нова практика в научната литература. Задача две предшества хронологично задача едно. Задачи четири и шест в известна степен се припокриват. От задачите се разбира, че докторантката разглежда като аспект на критичното мислене способността за формиране на сложни аналогии.

Докторантката е формулирала шест хипотези, но липсва обосновка на всяка от тях. Рецензентът счита, че втората хипотеза е излишна, тъй като се съдържа в шестата хипотеза. Рецензентът счита, че третата хипотеза е излишна, тъй като се съдържа в петата хипотеза.

При описание на процедурата на изследването, докторантката заявява, че „се осъществи анкета сред ученици на възраст 14–17 години в няколко български училища“ (стр. 77), което е странно предвид инструментариумът от психологически въпросници, които използва докторантката. Моля, при защитата на докторската дисертация докторантката да отговори каква е разликата между анкета и психологически тест/психологически въпросник.

Изборът на методики (въпросници на Reid за стилове на учене, на Хъни и Мъмфорд за стилове на учене, въпросник за емоционална интелигентност на Шуте и съавтори, и методика „Сложни аналогии“, публикувана от В. Стоянов и П. Нешев) е адекватен на целите на изследването и позволява изследване на взаимовръзките между анализираните променливи. Какви са основанията за

избора на методиката „Сложни аналогии“ като основен индикатор за логическо или критично мислене?

На стр. 88 е поместен текст, чието място не е там след изреждане на статистическите методи за обработка на резултатите, защото се отнася до въпросника на Райд за стилове на учене. На стр. 88 горе са изброени статистическите методи за обработка на данните, но в друг подраздел от втора глава, вместо да бъдат включени в подраздела 2.8. Методи за обработка на данните.

Трета глава представя подробно резултатите от емпиричното изследване. Данните са анализирани чрез подходящи статистически методи и са представени ясно и систематично. Направените статистически анализи дават възможност за проверка на издигнатите хипотези и за извеждане на значими зависимости между емоционалната интелигентност, стиловете на учене и способността за формиране на сложни аналогии. Анализирани са корелациите между емоционалната интелигентност, стиловете на учене и способността за формиране на сложни аналогии, както и различията според пол, възраст и клас.

Част от коментарите под таблица 5 се предполага, че се отнасят за нея, но всъщност Таблица 5 не съдържа такива данни, каквито се споменават в половината коментари под нея (става дума за целия текст на стр. 92 и част от текста на стр. 93, както и целия текст на стр. 96).

Особено ценен е анализът на различията според пола и класа на изследваните лица, както и разглеждането на влиянието на стиловете на учене върху емоционалната интелигентност и върху сложните аналогии като компонент на критичното мислене. Резултатите имат значение за образователната практика.

В дискуссионната част резултатите са обобщени и интерпретирани коректно по отношение на това дали се потвърждават издигнатите хипотези, както и са съпоставени с данни от предишни научни изследвания. Изводите са логично следствие от получените резултати и са ясно формулирани. Посочените ограничения на изследването показват критично отношение на докторанта към собствената работа, но трябваше да бъдат представени по-подробно като се

посочи за всяко ограничение защо докторантката е процедира по този начин и какво друго може да бъде направено. Липсва важно ограничение на изследването, свързано с броя изследвани ученици. По отношение на перспективи за бъдещи изследвания в каква насока докторантката би разширил настоящото изследване – чрез включване на други възрастови групи, допълнителни когнитивни показатели или чрез лонгитюден изследователски дизайн?

Формулирани са пет научни приноси за педагогическата и възрастовата психология и образователната практика. Научните приноси са ясно формулирани и включват както обогатяване на теоретичните знания, така и възможности за практическо приложение в училищната среда. Възникват въпроси относно първият научен принос „Проведено е първо всеобхватно систематизиране в български контекст на връзките между емоционална интелигентност (Голман, Саловей и Майер), стилове на учене (Reid, Honey & Mumford) и критично мислене (Енис, Клоустър) при юноши 14–17 г., с акцент върху културните особености и компетенциите по PISA“. Какво има предвид докторантката с изрази „критично мислене (Енис, Клоустър)“ в първия си научен принос? Върху какви културни особености акцентира докторантката, както заявява в първия си научен принос?

По отношение на третия научен принос „Осъществена е адаптация и валидиране на инструменти (Reid: α 0.699–0.782; Honey & Mumford: α 0.515–0.627; EQ тест: α 0.793) за диагностика на емоционална интелигентност и стилове на учене в образователна среда“, бих искала да обърна внимание на докторантката, че алфа на Кронбах за Прагматичен стил = 0,515 (стр. 83) е твърде ниска и означава, че тази скала не бива да се използва; алфа на Кронбах за Теоретизиращ стил = 0,534 (стр. 83) е твърде ниска и означава, че тази скала не бива да се използва; алфи на Кронбах за трите субскали от въпросника за емоционална интелигентност под 0,6 (стр. 86) са твърде ниски и означават, че тези субскали не бива да се използват. Ако докторантката разбира значението на тези индикатори и претендира, че е адаптирала и валидирала инструментите в образователна среда при изследване на 140 ученици от 8, 9 и 10 клас, как ще

обясни решението си да представя резултати по тези субскали в своята дисертация?

По отношение на четвъртия научен принос „Изведени са конкретни препоръки за българското училище – програми за развитие на емоционална интелигентност и критично мислене чрез дискусии и проекти, отчитащи различия по пол и възраст“, в дисертацията не успях да открия препоръки за българското училище – програми за развитие на емоционална интелигентност и критично мислене чрез дискусии и проекти. Предлагам докторантката да представи своите препоръки за българското училище и програми за развитие на емоционална интелигентност и критично мислене по време на защитата на своя дисертационен труд. В дисертационния труд се открояват възможности за практическо приложение на резултатите, но би могло да се предложат по-конкретни педагогически стратегии или модели за интервенция, насочени към развитие на емоционалната интелигентност и критичното мислене в училищна среда. Въз основа на получените резултати, какви конкретни педагогически интервенции би препоръчала докторантката за развитие на емоционалната интелигентност и адаптиране на преподаването към стиловете на учене в училищната практика?

По отношение на петия научен принос „Доказана е медираща роля на емоционалната интелигентност между стиловете на учене и критичното мислене, с перспективи за превенция на емоционални проблеми у юноши в развиващи се общества“, в дисертацията не е представен резултат от медиаторен анализ на медираща роля на емоционалната интелигентност между стиловете на учене и критичното мислене. Очаквам докторантката да представи по време на своята защита на дисертационния си труд резултат от медиаторен анализ на медираща роля на емоционалната интелигентност между стиловете на учене и критичното мислене. Формулировката на този принос е странна и защото докторантката няма формулирана хипотеза, свързана с медиаторен модел на взаимоотношенията между променливите.

Тоест от така формулираните пет научни приноса мога да приема само втория като съответстващ на представеното съдържание на дисертационния труд.

Дисертационният труд включва 530 литературни източника, което показва обширни теоретични познания на докторантката.

Публикациите на докторантката по темата потвърждават съответствието с минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“.

Дисертационният труд представлява самостоятелно, завършено и научно значимо изследване. Докторантката демонстрира задълбочени теоретични знания, умения за планиране и провеждане на емпирично изследване, както и способност за интерпретация и обобщение на научни резултати. Представената докторска дисертация, въпреки многото забележки, отговаря на изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в областта на педагогическата и възрастовата психология и предлагам на уважаемото научно жури да присъди ОНС „доктор“ на Анита Лазарова Крънчева след като тя успее да отговори на въпросите на научното жури.

26.01.2026 г.

Рецензент:

Проф. д-р Станислава Стоянова

REVIEW

of a PhD thesis on the topic: "Emotional intelligence, learning styles and logical thinking in students aged 14 to 17"

PhD student: Anita Lazarova Krancheva

Scientific supervisor: Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, PhD

Reviewer: Prof. Stanislava Stoyanova, PhD

Anita Lazarova Krancheva is a full-time PhD student in Pedagogical and Developmental Psychology at the South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad. She holds a bachelor's degree in history and geography, as well as a master's degree in geographical education and Psychology of management.

Her professional experience as a teacher of history and civilizations, geography and economics provides her with direct contact with educational practice and with the age group that was studied. The focus on students aged 14–17 is particularly appropriate, as at this age preferences for sustainable cognitive, emotional, and behavioral patterns are formed and established.

The doctoral dissertation submitted for review is dedicated to a current and significant problem for pedagogical and developmental psychology – the relationship between emotional intelligence, learning styles and logical thinking in adolescence. The choice of the topic is justified, given the growing need to develop socio-emotional and cognitive competencies in the school environment.

The relevance of the topic is determined by modern educational priorities aimed at the overall development of students' personality, including their emotional intelligence and critical and logical thinking skills as key competencies for successful social and professional realization. The combined study of emotional intelligence, learning styles and logical thinking represents an original approach in the scientific literature.

The PhD thesis consists of 171 pages that include an introduction, three chapters (a theoretical chapter, a chapter presenting the research design, and a chapter with the research results), discussion, conclusions, limitations of the research,

conclusion, scientific contributions, publications on the topic, references, and appendices. The structure meets the requirements for a doctoral dissertation, but usually in scientific publications, the limitations of the study are a section of the discussion, as well as conclusions and conclusion are the same chapter.

Chapter One presents an in-depth and systematized analysis of the main theoretical concepts related to emotional intelligence, critical thinking, and learning styles. The PhD student believes that critical thinking builds on logical thinking and therefore she has chosen critical thinking as a continuation of logical thinking as the focus of this chapter, but there is no definition of logical thinking and consideration of its features before the PhD student presents concepts of critical thinking. I propose that when defending her doctoral dissertation, the PhD student should define and distinguish between logical thinking and critical thinking. How does the PhD student conceptually view the relationship between logical and critical thinking – as partially overlapping constructs, as hierarchically related, or as stages of the thought process, or does she have a different view? Clearer highlighting of the author's position and presentation of key theoretical statements would contribute to greater analyticality.

The PhD student presents definitions of emotional intelligence and its components. She skillfully compares different author's positions. A positive impression is made by the interpretation of basic concepts in the context of educational practice.

In the first chapter, the PhD student distinguishes between the learning process, learning strategies, and learning styles. In this regard, I suppose the PhD student will not find it difficult to answer the question of what is the difference between learning styles and learning strategies. The PhD student's statement that "Learning styles begin to form even before birth, but can consciously develop after the third year" sounds bold (p. 52). It would be helpful for the PhD student to present evidence that learning styles begin to form even before birth.

The theoretical part is well structured, successfully preparing the reader for the empirical research. The connection between the theoretical analysis and the practical orientation of the dissertation is visible, which corresponds to the professional experience of the PhD student as a pedagogue.

A second chapter is devoted to research design. The goal is well formulated, but the tasks are too fragmented – for example, the formulation of subtasks in task two is unnecessary. For the reviewer, the formulation of subtasks is a new practice in the scientific literature. Task two precedes chronologically task one. Tasks four and six overlap to some extent. From the tasks, it is understood that the PhD student considers the ability to form complex analogies as an aspect of critical thinking.

The PhD student has formulated six hypotheses, but there is no justification for each of them. The reviewer considers that the second hypothesis is superfluous, since it is contained in the sixth hypothesis. The reviewer considers that the third hypothesis is superfluous, as it is contained in the fifth hypothesis.

Describing the procedure of the study, the PhD student states that "a survey was conducted among students aged 14–17 in several Bulgarian schools" (p. 77), which is strange given the toolkit of psychological questionnaires used by the PhD student. When defending the doctoral dissertation, the PhD student should answer what is the difference between a survey and a psychological test/psychological questionnaire.

The choice of instruments (Reid questionnaires for learning styles, Honey and Mumford for learning styles, Schutte and co-authors' emotional intelligence questionnaire, and the instrument "Complex Analogies" published by V. Stoyanov and P. Neshev) is adequate to the objectives of the study and allows for the study of the relationships between the analyzed variables. What are the reasons for choosing the "Complex Analogies" instrument as the main indicator of logical or critical thinking?

On p. 88, there is a text whose place is not there after listing the statistical methods for processing the results, because it refers to Reid's questionnaire on learning styles. On p. 88 above, statistical methods for data processing are listed, but they are in another subsection of Chapter Two, instead of being included in subsection 2.8. Data Processing Methods.

Chapter Three presents in detail the results of the empirical study. The data were analysed using appropriate statistical methods and presented clearly and systematically. The statistical analyses made it possible to verify the hypotheses raised and to derive significant dependencies between emotional intelligence, learning styles and the ability to form complex analogies. The correlations between emotional

intelligence, learning styles and the ability to form complex analogies, as well as differences according to gender, age and grade, are analyzed.

Some of the comments under Table 5 are supposed to relate to it, but in fact Table 5 does not contain such data as it is mentioned in half of the comments below it (this refers to the whole text on page 92 and a part of the text on page 93, as well as the entire text on page 96).

Particularly valuable is the analysis of differences according to the gender and class of the subjects studied, as well as the consideration of the influence of learning styles on emotional intelligence and on complex analogies as a component of critical thinking. Results matter for educational practice.

In the discussion part, the results are summarized and interpreted correctly in terms of whether the hypotheses raised are confirmed, as well as compared with data from previous scientific studies. The conclusions are a logical consequence of the results obtained and are clearly formulated. The stated limitations of the study show a critical attitude of the PhD student to her own work, but they should have been presented in more detail by indicating for each limitation why the PhD student proceeded in this way and what else could be done. There is no important limitation of the study related to the number of students examined. In terms of prospects for future research, in what direction would the PhD student expand the current research – by including other age groups, additional cognitive indicators, or through a longitudinal research design?

Five scientific contributions to Pedagogical and Developmental Psychology and educational practice have been formulated. The scientific contributions are clearly formulated and include both enrichment of theoretical knowledge and opportunities for practical application in the school environment. Some questions arise about the first scientific contribution "The first comprehensive systematization in the Bulgarian context of the links between emotional intelligence (Goleman, Salovey, and Mayer), learning styles (Reid, Honey, & Mumford), and critical thinking (Ennis, Kloster) in adolescents aged 14–17, with an emphasis on cultural characteristics and PISA competencies ". What does the PhD student mean by the phrase "critical thinking

(Ennis, Kloster)" in her first scientific contribution? What cultural characteristics does the PhD student focus on, as she states in her first scientific contribution?

With regard to the third scientific contribution "Tools were adapted and validated (Reid: α 0.699–0.782; Honey & Mumford: α 0.515–0.627; EQ test: α 0.793) for diagnosing emotional intelligence and learning styles in an educational environment", I would like to draw the attention of the PhD student that Cronbach's alpha for Pragmatic Style = .515 (p.83) is too low and it means that this scale should not be used; Cronbach alpha for Theorizing Style = .534 (p.83) is too low and means that this scale should not be used; Cronbach's alfi for the three subscales from the Emotional Intelligence Questionnaire below 0.6 (p.86) are too low and they mean that these subscales should not be used. If the PhD student understands the importance of these indicators and claims to have adapted and validated the tools in an educational setting in a study of 140 students in grades 8, 9 and 10, how will she explain her decision to present results on these subscales in her dissertation?

With regard to the fourth scientific contribution " Specific recommendations have been made for Bulgarian schools – programs for the development of emotional intelligence and critical thinking through discussions and projects that take into account gender and age differences", in the dissertation I could not find recommendations for the Bulgarian school – any programs for the development of emotional intelligence and critical thinking through discussions and projects. I suggest that the PhD student present her recommendations for the Bulgarian school and programs for the development of emotional intelligence and critical thinking during the defense of her dissertation. The dissertation highlights some opportunities for practical application of the results, but some specific pedagogical strategies or intervention models aimed at developing emotional intelligence and critical thinking in a school environment could be proposed. Based on the results obtained, what specific pedagogical interventions would the PhD student recommend to develop emotional intelligence and adapt teaching to learning styles in school practice?

With regard to the fifth scientific contribution " The mediating role of emotional intelligence between learning styles and critical thinking has been proven, with prospects for the prevention of emotional problems in adolescents in developing

societies", the dissertation does not present the result of any mediation analysis of the mediating role of emotional intelligence between learning styles and critical thinking. I expect the PhD student to present during her defense of her dissertation the result of a mediation analysis of the mediating role of emotional intelligence between learning styles and critical thinking. The formulation of this contribution is also strange because the PhD student does not have any formulated hypothesis related to a mediator model of the relationships between variables.

That is, of the five scientific contributions formulated in this way, I can accept only the second one as corresponding to the presented content of the dissertation.

The dissertation includes 530 references, which shows the extensive theoretical knowledge of the doctoral student.

The publications of the PhD student on the topic confirm the compliance with the minimum national requirements for acquiring a PhD degree.

The dissertation is an independent, completed and scientifically significant research. The PhD student demonstrates in-depth theoretical knowledge, skills in planning and conducting empirical research, as well as the ability to interpret and summarize scientific results. The presented doctoral dissertation, despite many remarks, meets the requirements for awarding the educational and scientific degree "Doctor" in the field of Pedagogical and Developmental psychology and I propose to the respected scientific jury to award the PhD degree to Anita Lazarova Krancheva after she manages to answer the questions of the scientific jury.

26.01.2026

Reviewer:

Prof. Stanislava Stoyanova, PhD